

STANISŁAW FITA

UDZIAŁ POLONISTÓW KATOLICKIEGO UNIWERSYTETU LUBELSKIEGO W OGÓLNOPOLSKIM ŻYCIU NAUKOWYM

Krótki przegląd informacyjny różnych form udziału polonistów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w ogólnopolskim życiu naukowym ogranicza się w zasadzie do okresu powojennego, a z największą dokładnością traktuje o ostatnich latach kilkunastu, to znaczy o pracach tego zespołu osób, który tworzy kadre polonistyczną KUL od 1950 r. Taki zakres opracowania narzucił posiadany zasób materiałów, które pochodzą z bezpośrednich informacji poszczególnych pracowników nauki, ze sprawozdań zamieszczanych w „Biuletynie Polonistycznym” i w kronice z życia Uniwersytetu publikowanej od 1958 r. w „Zeszytach Naukowych KUL”.

Pierwsze lata powojenne omówiono bardziej pobieżnie, posilkując się wiadomościami ze źródeł drukowanych: kilka artykułów o życiu naukowym i kulturalnym powojennego Lublina, biografie i bibliografii pracujących tu wówczas profesorów oraz wspomnienia i inne dokumenty dotyczące działalności profesora Juliusza Kleinera, który był w tym okresie czołową postacią grona polonistycznego KUL i brał najbardziej aktywny udział w wielu ogólnopolskich i lokalnych poczynaniach naukowych i kulturalnych¹.

Z wielu względów trudno o tych sprawach pisać w odniesieniu do zespołu polonistów KUL z okresu międzywojennego. Nie tylko kłopoty w skompletowaniu materiału informacyjnego ograniczają możliwość opracowania tematu. Główna trudność spowodowana jest faktem, że dla wszystkich niemal tutejszych profesorów Uniwersytet Lubelski nie był jedy-

¹ Najwięcej materiału zaczerpnięto w tym wypadku z książki wyd. przez Towarzystwo Naukowe KUL pod red. F. Araszkiewicza: *Juliusz Kleiner. Księga zbiorowa o życiu i działalności*, Lublin 1961 (zwłaszcza z *Kroniki życia i działalności Juliusza Kleinera*, oprac. przez J. Starnawskiego).

nym i wyłącznym miejscem etatowego zatrudnienia. Niektórzy z nich kierowali katedrami w KUL-u i równocześnie w innych uniwersytetach (najczęściej w Uniwersytecie Warszawskim), niektórzy znowu pracowali w szkołach średnich lub w takich instytucjach, jak np. archiwum państwowe.

Ich uczestnictwo w pracach różnych ogólnopolskich instytucji i towarzystw naukowych wiązało się bardzo często z kierownictwem katedry w uczelni państwowej, w większym ośrodku lub zajęciem etatowym w innej placówce. Ponadto trudno wpisywać na konto zasług Uczelni osiągnięcia, które w równej mierze należą do dorobku instytucji, w której jeden lub drugi naukowiec był równolegle na tych samych prawach zatrudniony.

Najogólniej tylko wspomnieć można, że nazwiska profesorów KUL spotyka się w sprawozdaniach ze wszystkich niemal ogólnopolskich „akcji” polonistycznych. Ich prace naukowe — we wszystkich ważniejszych wydawnictwach i periodykach naukowych, czasopismach kulturalnych i prasie codziennej. Profesorowie jedynej wówczas wyższej uczelni w Lublinie odgrywali również czynną rolę w ruchu naukowym i kulturalnym miasta i regionu.

*

W r. 1944 Lublin stał się na krótki czas centralnym ośrodkiem kultury polskiej. Przebywający tu wówczas naukowcy-poloniści zatrudnieni w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, który w listopadzie tego roku wznowił swą działalność, wzięli czynny udział w zapoczątkowanej odbudowie polskiego życia naukowego i kulturalnego. Na tym terenie skupiały się w tych pierwszych latach ich wysiłki.

Już we wrześniu 1944 prof. Henryk Raabe, założyciel i pierwszy rektor Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, organizuje w Lublinie powszechne wykłady uniwersyteckie i zaprasza na prelegentów również profesorów KUL. Jako jeden z pierwszych wystąpił w tym cyklu przed lubelską publicznością prof. Juliusz Kleiner z wykładami o *Konradzie Wallenrodzie* i o *Dziadów* części trzeciej. W dalszej kolejności wystąpili inni przedstawiciele różnych dyscyplin naukowych z obu uniwersytetów.

Jedną z pierwszych wielkich imprez kulturalnych w Lublinie była uroczysta akademicko-literacka w Teatrze Wielkim 26 XI 1944, w czasie której prof. J. Kleiner wygłosił odczyt pt. Mickiewicz jako rewolucjonista i tradycjonalista.

Utworzony w 1945 lubelski oddział Związku Literatów Polskich powołał na swego prezesa prof. Kleinera, a w skład zarządu — prof. Stefana Kawyna i Jana Parandowskiego. Równocześnie niemal powstał tu

Klub Literacki, zorganizowany z inicjatywy prof. J. Kleinera, który przez cały czas jego istnienia pełnił funkcję prezesa. Klub organizował wiele odczytów, wieczorów literackich oraz akademie ku czci Bolesława Prusa, Henryka Sienkiewicza i w setną rocznicę *Króla Ducha* Słowackiego.

Prof. J. Kleiner reaktywował też lubelski oddział Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza i przewodniczył jego zarządowi przez cały okres pobytu w Lublinie, po czym w r. 1949 przekazał prezesurę prof. S. Kawynowi.

Osobna wzmianka należy się ożywionej działalności Jana Parandowskiego, wówczas profesora literatury porównawczej KUL. Brał on udział we wszystkich pracach organizacyjnych lubelskiego środowiska literackiego, występował wielokrotnie na spotkaniach z czytelnikami i wieczorach literackich, na których czytał m. in. fragmenty swych nowych prac: *Alchemia słowa* i opowiadania, które weszły potem do zbioru *Godzina śródziemnomorska*. W tym okresie reaktywuje on działalność polskiego PEN-Clubu, który w r. 1947 powołał na członka prof. Kleinera. Z Lublina wyjeżdżał dwukrotnie jako reprezentant Polski na międzynarodowe kongresy PEN-Clubu do Sztokholmu (1946) i do Wenecji (1949).

Potrzeby na nowo organizowanego szkolnictwa polskiego skłoniły naukowców uniwersyteckich do ścisłej współpracy z nauczycielstwem i do wyjątkowo aktywnej działalności odczytowej i wydawniczej w dziedzinie popularyzacji historii literatury i nauki o języku oraz opracowania niezbędnych pomocy naukowych dla nauczycieli języka polskiego. Wszyscy poloniści z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego wygłaszają wówczas odczyty w szkołach lubelskich, a przede wszystkim przygotowują szereg popularnych opracowań historycznoliterackich i językoznawczych do użytku szkolnego. Działalność wydawnicza ośrodka lubelskiego jest w tym okresie bardzo ożywiona. Dwa wydawnictwa mają na tym polu szczególnie poważne osiągnięcia.

Księgarnia wydawnicza „Lamus” publikuje dwie serie opracowań *Charakterystyki literackie* i *Prądy w literaturze polskiej*. W obu tych seriach wiele publikacji pochodzi z warsztatów polonistów KUL. W pierwszej — książeczki Kleinera o *Ogniem i mieczem* i *Potopie* Sienkiewicza, Kawyna o *Szyfowych pracach* Żeromskiego, a także prowadzących wówczas w KUL-u zajęcia zlecone F. Araszkiwicza o *Placówce* Prusa i S. Papierkowskiego o *Weselu* Wyspiańskiego. W drugiej — *Średniowiecze w literaturze polskiej* M. Dłuskiej, *Renesans i humanizm* S. Kawyna, *Romantyzm* J. Kleinera i *Pozytywizm polski* F. Araszkiwicza. Nakładem „Lamusa” wyszła też popularna monografia J. Kleinera o Zygmuncie Krasińskim.

Drugim wydawnictwem realizującym podobny program był Instytut Pracy Nauczycielskiej w Lublinie. Pod tą firmą wyszła znana księżeczka Marii Dłuskiej *Język żyje* oraz dwie antologie w opracowaniu Stefana Kawyna: *Walka klasyków z romantykami* i *Publicystyka pozytywizmu polskiego*.

Z ważnych przedsięwzięć wydawniczych lubelskich naukowców i literatów wymienić należy zbiorową księgę *Rok 1848. W stulecie Wiosny Ludów literaci lubelscy*, w której znalazły się m. in. prace wszystkich niemal historyków literatury z KUL-u, a także historyków i neofilologów. Do Komitetu Redakcyjnego, któremu przewodniczył J. Kleiner, wchodził również S. Kawyn (redaktor naczelny) i J. Parandowski.

Sprawy związane z życiem środowiska lubelskiego celowo wysunięte zostały na plan pierwszy ze względu na szczególną rolę, jaką odgrywał wówczas Lublin w kulturze polskiej.

Ale nie tylko do tego terenu ograniczała się działalność lubelskich naukowców. Od początku brali oni też czynny udział w powstającym na nowo ogólnopolskim ruchu naukowym i kulturalnym. Tak np. na Zjeździe Naukowo-Literackim im. Bolesława Prusa w Warszawie (29—30 IX 1946) prof. Kleiner wygłosił dwa referaty: *Dwie sienkiewiczowskie sceny śmierci heroicznej* i *Rola podmiotu mówiącego w epice, liryce i dramacie*, a dr F. Araszkiewicz referat o aktualności filozofii i socjologii Prusa.

Profesorowie KUL przedstawiali swoje prace również na posiedzeniach wydziałów i komisji Polskiej Akademii Umiejętności (której członkiem czynnym był prof. Kleiner od r. 1927), w Towarzystwie Naukowym Warszawskim i in. Prof. Władysław Kuraszkiewicz (wówczas pracujący w KUL-u i Uniwersytecie Wrocławskim) został w r. 1948 powołany na członka korespondenta Polskiej Akademii Umiejętności, prof. S. Kawyn na współpracownika Komisji Historii Literatury Polskiej PAU (1946), a Jan Parandowski — na członka Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (1945).

W latach swej pracy w KUL-u prof. Maria Dłuska opublikowała w wydawnictwach Komisji Językowej PAU dwie książki: *Prozodia języka polskiego* (1947) i dwutomowe *Studia z teorii i historii wersyfikacji polskiej* (1948—1950). Prof. Tadeusz Milewski ogłosił w wydawnictwie Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego dwutomowy *Zarys językoznawstwa ogólnego* (1948—1949). Prof. Kleiner wznowił swoją popularną monografię o Słowackim (Łódź 1947). Dr F. Araszkiewicz wydał nakładem firmy „Książnica-Atlas” książkę *Bolesław Prus. Filozofia, kultura, zagadnienia społeczne* (1948).

Najważniejsze jednak dzieło prof. Kleinera — faktu tego mimo zakresu tematycznego przeglądu pominąć nie można — monografia o Mickiewiczu, ukazała się nakładem Towarzystwa Naukowego KUL w r. 1948.

Podobnie książka Stefana Kawyna *Z badań nad legendą Mickiewiczowską. Studia i szkice fenograficzne* (1948).

Rok 1950 kończy pierwszy okres w powojennych dziejach kulowskiej polonistyki.

*

W kronice kilku lat następnych niewiele faktów z interesującej dziedziny można zanotować. Warunki życia naukowego i kulturalnego tego okresu sprawiły, że warsztat naukowy wykładowców KUL zamknięty był w zasadzie w murach Uczelni, a głównym polem aktywności badawczej i edytorskiej — Towarzystwo Naukowe KUL. To „zamknięcie we własnych murach” nie oznaczało bynajmniej izolacji od innych środowisk ani też braku wymiany myśli i doświadczeń z przedstawicielami różnych kierunków dyscyplin polonistycznych. W latach tych, częściej niż kiedykolwiek, odwiedzali Uniwersytet wybitni naukowcy z innych ośrodków, odbywały się publiczne dyskusje naukowe organizowane bądź to przez Towarzystwo Naukowe KUL lub kierownictwo sekcji, bądź też przez studenckie Koło Polonistów. KUL gościł wówczas m. in. profesorów: Juliusza Kleinera (w tym czasie już prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego), Stanisława Pigionia, Juliana Krzyżanowskiego, Konrada Górskiego, Romana Ingardena, Leona Płoszewskiego, Marię Rzeuską, Jerzego Kuryłowicza, Tadeusza Lehra-Spławińskiego, Tadeusza Milewskiego.

Warto też zanotować, że nakładem Towarzystwa Naukowego KUL ukazywały się nie tylko prace miejscowych polonistów, jak np. książka Ireny Sławińskiej *O komediach Norwida* (1953), ale również naukowców z innych ośrodków uniwersyteckich. Mickiewiczowski tom „Roczników Humanistycznych” zawiera — obok rozpraw pracowników nauki i wychowanków polonistyki KUL — również prace Juliusza Kleinera i Konrada Górskiego, a także wydobyte z tek pośmiertnych studia Wacława Borowego i Tadeusza Makowieckiego.

Na terenie pozauniwersyteckim poloniści tutejsi czynnie działali w miejscowym oddziale Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza, któremu w latach 1950—1956 przewodniczył prof. F. Araszkiewicz, a następnie prof. Cz. Zgorzelski.

W r. 1956 otworzyły się przed wszystkimi pracownikami nauki szerokie możliwości różnych form działalności na forum ogólnokrajowym oraz możliwości kontaktów zagranicznych.

Materiał z ostatnich lat kilkunastu jest w tym zakresie znacznie rozleglejszy. Wobec tego informacje ujęte zostaną w kilku grupach.

1. Dzięki zreorganizowaniu struktury i działalności instytutów Polskiej Akademii Nauk szereg osób zaangażowano do różnych agend i pra-

cowni Instytutu Badań Literackich PAN. W r. 1957 poszerzono skład Rady Naukowej Instytutu, powołując do niej przedstawicieli wszystkich ośrodków uniwersyteckich. Polonistykę KUL reprezentował w niej prof. Cz. Zgorzelski, który również — jako delegat Rady Naukowej — brał przez pewien czas udział w pracach Dyrekcji IBL. Od momentu utworzenia Komitetu Nauk o Literaturze PAN członkami jego są profesorowie I. Sławińska i Cz. Zgorzelski. Członkiem Komitetu Językoznawstwa PAN jest prof. T. Brajerski. Z Komitetem Neofilologicznym współpracuje prof. Sławińska.

Profesorowie KUL zasiadają też w komitetach redakcyjnych wydawnictw i czasopism publikowanych pod firmą IBL PAN oraz uczestniczą w różnych pracach zespołowych organizowanych przez Instytut. Prof. Zgorzelski jest członkiem kolegiów redakcyjnych „Archiwum Literackiego” (sam był redaktorem naukowym niektórych tomów), *Słownika języka Adama Mickiewicza* i *Obrazu literatury polskiej XIX i XX wieku*, a także komitetu redakcyjnego krytycznej edycji *Dzieł Adama Mickiewicza*, do której sam opracowuje tom zawierający wiersze liryczne. Do r. 1968 zasiadał w Radzie Redakcyjnej „Pamiętnika Literackiego”.

W „impresach wydawniczych” pozostających pod patronatem Instytutu nie brak również autorów z grona kulowskiej polonistyki. Wymienić tu można *Sylabizm*, jeden z pierwszych tomów zarysu encyklopedycznego *Poetyka*, przygotowany przez zespół uczniów prof. M. Dłuskiej, w którym znajdują się prace Marii Jasińskiej i Stefana Sawickiego. Do innych tomów tego samego wydawnictwa, poświęconych gatunkom lirycznym i liro-epickim przygotowuje prace kilka osób z grona współpracowników prof. Zgorzelskiego. Prof. Sławińska zaś kieruje zespołem pracującym pod firmą IBL-u nad studiami o dramacie i teatrze.

Z innych ważniejszych publikacji zbiorowych powstałych w Instytucie m. in. przy współudziale autorskim polonistów KUL wymienić należy „Archiwum Literackie” (Danuta Zamaćńska-Paluchowska) i *Obraz literatury polskiej XIX i XX wieku* (Stanisław Fita).

Katedra języka polskiego KUL współpracuje z Pracownią Dialektologiczną Komitetu Językoznawstwa PAN. W wydany pod tą firmą *Atlasie gwar polskich* prof. Tadeusz Brajerski oraz jego asystenci, a także magistranci seminarium językowego opracowali gwary szeregu miejscowości z terenu Lubelszczyzny.

Bardzo często poloniści KUL występowali jako referenci na ogólnopolskich sesjach naukowych organizowanych przez PAN. Dotyczy to przede wszystkim sesji historycznoliterackich i teoretycznoliterackich, które wymieniamy w porządku chronologicznym.

Na sesji poświęconej twórczości Stanisława Wyspiańskiego w r. 1957 w Krakowie prof. I. Sławińska wygłosiła referat O badaniu wizji teatralnej Wyspiańskiego.

W programie sesji urządzonej z okazji 150 rocznicy urodzin Juliusza Słowackiego w r. 1959 znalazł się referat prof. Zgorzelskiego Drogi rozwojowe liryki Słowackiego.

Trzy osoby z grona sekcji polonistycznej wystąpiły z referatami na Międzynarodowej Konferencji Poetyki zorganizowanej w Warszawie przez Instytut Badań Literackich i Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego w r. 1960: Wojciech Górny — *Text Structure against the Background of Language Structure*, Irena Sławińska — *Metaphor in Drama* i Czesław Zgorzelski — *Dynamics of the Ballad as a Literary Genre*. Wszystkie referaty zostały ogłoszone drukiem w księdze zbiorowej *Poetics*, wydanej nakładem Państwowego Wydawnictwa Naukowego.

Na sesji poświęconej poezji polskiej XX w. zorganizowanej w 15-lecie Instytutu Badań Literackich w listopadzie 1963 r. referaty wygłosili m. in.: Ireneusz Opacki *Wokół Karmazynowego poematu* Jana Lechonia i Danuta Zamaćńska-Paluchowska O poezji „Żagarów”.

Podczas obrad Kollokwium Norwidowskiego, jakie odbyło się w IBL-u w 1967 r., prof. Sławińska przedstawiła referat pt. Świadomość teatralna Norwida.

Na sesji naukowej zorganizowanej przez Krakowski Oddział PAN w 400-rocznicę urodzin Piotra Kochanowskiego (1967) Stefan Nieznanowski zreferował swoją pracę pt. Warsztat epicki *Obleżenia Jasnej Góry Częstochowskiej*.

Wśród referatów wygłoszonych na Sesji Leśmianowskiej w Instytucie Badań Literackich w czerwcu 1968 r. znalazła się praca Ireneusza Opackiego o poezji Bolesława Leśmiana zatytułowana *Pośmiertna z głębi jezior maska*.

Poza tymi ogólnopolskimi sesjami odbywają się też zebrania naukowe, organizowane przez poszczególne pracownie IBL-u, skupiające węższe grona specjalistów. We wszystkich tych posiedzeniach biorą udział pracownicy katedr historii i teorii literatury KUL, a niektórzy z nich referowali własne prace (w pracowni staropolskiej — J. Starnawski i S. Nieznanowski; w romantycznej — Cz. Zgorzelski oraz I. Opacki).

2. Poloniści KUL uczestniczą też w pracach innych towarzystw naukowych oraz w „imprezach” organizowanych przez katedry polonistyczne uniwersytetów.

Na pierwszym miejscu odnotować należy Lubelskie Towarzystwo Naukowe, skupiające pracowników nauki wszystkich wyższych uczelni Lublina. Na posiedzeniach tego Towarzystwa przedstawiali swoje prace: F.

Araszkiewicz, T. Brajerski, S. Papierkowski, S. Sawicki, I. Sławińska, Cz. Zgorzelski. Poloniści współpracują też z Towarzystwem Naukowym w Toruniu (I. Sławińska, Cz. Zgorzelski) i Łódzkim Towarzystwem Naukowym (M. Jasińska, D. Zawistowska).

Znacznie szerszy zasięg społeczny posiada działalność specjalistycznych towarzystw naukowych, których placówki istnieją w każdym większym mieście Polski. Wśród nich na pierwszym miejscu wymienić wypada Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza. Na posiedzeniach lubelskiego oddziału referują swoje prace niemal wszyscy poloniści z KUL-u obok pracowników katedr polonistycznych UMCS i zaproszonych gości z innych ośrodków. Członkowie tutejszego oddziału biorą też udział w akcji odczytowej dla nauczycieli i młodzieży szkół średnich województwa lubelskiego, a także występują w roli prelegentów na posiedzeniach innych oddziałów oraz na ogólnopolskich zjazdach Towarzystwa. Tak np. na zjeździe w Katowicach (1963) prof. Zgorzelski wygłosił odczyt pt. *Ku czemu zmierza poezja naszych czasów*, powtórzony następnie w kilku oddziałach, a na odbytym jesienią 1968 ogólnopolskim zjeździe delegatów Towarzystwa w Białymstoku wystąpił z referatem *Zasługi narodowe poezji polskiej (1918—1968)*.

Prof. Zgorzelski był również referentem na dwóch sesjach poświęconych twórczości J. I. Kraszewskiego, zorganizowanych przez Towarzystwo Literackie: w r. 1962 w Warszawie — *Sztuka opowiadania w powieściach Kraszewskiego*, a w roku następnym w Lublinie — *Atrakcyjność czytelnicza powieści Kraszewskiego*. Organizatorem tej drugiej sesji był lubelski oddział Towarzystwa.

Na posiedzeniach innych oddziałów w różnych miastach Polski wygłaszali ponadto referaty: I. Sławińska, J. Starnawski, S. Sawicki, I. Opacki.

Językoznawcy pracują w kilku podobnych towarzystwach: w Polskim Towarzystwie Językoznawczym, w Towarzystwie Miłośników Języka Polskiego i Polskim Towarzystwie Logopedycznym. Uczestniczą oni zarówno w pracach miejscowych oddziałów (przede wszystkim w posiedzeniach naukowych i akcjach odczytowych), jak też w imprezach o charakterze ogólnopolskim. Na jednym ze zjazdów Polskiego Towarzystwa Językoznawczego w Warszawie (1961) prof. Brajerski wygłosił referat o składni XVIII-wiecznego tekstu makaronicznego, na innym — prof. Papierkowski mówił o neologizmach Bolesława Leśmiana. Prof. T. Brajerski był w latach 1959—1965 członkiem zarządu głównego Polskiego Towarzystwa Językoznawczego.

Ponadto prof. T. Brajerski, prof. S. Papierkowski, prof. I. Sławińska i doc. J. Starnawski brali udział w pracach lubelskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Filologicznego.

Wśród zespołowych przedsięwzięć naukowych innych uniwersytetów wspomnieć trzeba o sesji Norwidowskiej Uniwersytetu Warszawskiego w grudniu 1963 r., na której prof. Sławińska wystąpiła z referatem *Reżyserska ręka Norwida*.

Na osobną wzmiankę zasługują urządzane od r. 1962 ogólnopolskie konferencje młodszych pracowników naukowych katedr polonistycznych, poświęcone głównie problematyce teoretycznoliterackiej. Udział naszych polonistów jako referentów na dotychczasowych konferencjach przedstawia się następująco:

Maria Jasińska: *Problematyka badań nad narratorem w powieści (Rogów 1962)*

Ireneusz Opacki: *Krzyżowanie się postaci gatunkowych jako wyznacznik ewolucji poezji (Rogów 1962)*

Kształt a funkcje dramatyzujące narratora w polskiej balladzie epickiej (Toruń 1963)

Z problematyki „cyklu sonetowego” w polskiej poezji romantycznej (Pcim 1965)

Elegia optymistyczna. O poezji K. Baczyńskiego (Spała 1968)

Stefan Nieznanowski: *Staropolska pieśń waletowa (Pcim 1965)*

Marian Maciejewski: *Powieść poetycka w świadomości epoki (Ustronie 1964)*

Poezja Północy w Marii Malczewskiego (Spała 1968).

3. Wybiegając nieco poza zakres tego sprawozdania należy również wspomnieć o zagranicznych kontaktach polonistów i o ich uczestnictwie w międzynarodowym życiu naukowym.

W roku 1957 prof. I. Sławińska wykladała na wakacyjnym kursie uniwersyteckim w Montrealu, a w następnym roku akademickim przebywała w Stanach Zjednoczonych, gdzie wygłosiła szereg wykładów z zakresu teorii literatury i historii literatury polskiej na uniwersytetach amerykańskich (m. in. University of California w Berkeley, University of Wisconsin w Madison, Yale University w New Haven).

Prof. Zgorzelski, przebywając w r. 1958 z delegacją KUL we Francji, wygłosił w Lille wykład o liryce Mickiewicza.

W r. akad. 1967/68 przebywał w Mediolanie prof. T. Brajerski; wykladał w tamtejszym uniwersytecie katolickim językoznawstwo polskie.

Kilka osób z grona sekcji polonistycznej uczestniczyło w międzynarodowych kongresach naukowych. Na kongresie Modern Languages Association w Heidelbergu (1957) prof. Sławińska wygłosiła referat o głównych problemach struktury dramatu, a na V Międzynarodowym Kongresie Sławistów w Sofii (1963) doc. J. Starnawski — o Mickiewiczu w oczach

poetów słowiańskich. Dr S. Nieznanowski, który również brał udział w obradach Kongresu, ogłosił studium *Początki baroku w poezji polskiej* w księdze zbiorowej pt. *Studia z dawnej literatury czeskiej, słowackiej i polskiej*, przygotowanej z tej okazji przez Instytut Badań Literackich i Ústav pro Českou Literaturu ČSAV.

Profesorowie KUL są też członkami zagranicznych towarzystw naukowych: prof. Sławińska — Modern Languages Association i Association of Slavists, a prof. Papierkowski — Društvo za Srpski Jezik i Književnost w Belgradzie.

4. Osobny dział — to współpraca z ogólnopolskimi i regionalnymi wydawnictwami oraz z czasopismami naukowymi.

Zilustruje to poniższe zestawienie chronologiczne publikacji książkowych wydanych w latach 1950—1968, uwzględniające zarówno prace interpretacyjne, jak i edytorskie:

1. *Poezja Związku Święconego i rokoszu Lubomirskiego*. Przygotował do druku, objaśnił i wstępem poprzedził Juliusz Nowak-Dłużewski. Wrocław 1953 Ossolineum — Instytut Badań Literackich PAN.

2. Stanisław Konarski: *Pisma wybrane*. T. I—II. Opracował Juliusz Nowak-Dłużewski. Warszawa 1955 Państwowy Instytut Wydawniczy².

3. Jerzy Starnawski: *Juliusz Słowacki we wspomnieniach współczesnych*. Wrocław 1956 Ossolineum.

4. Feliks Araszkiewicz: *Dzieła i twórcy. Studia i szkice*. Warszawa 1957 Instytut Wydawniczy PAX.

5. Jerzy Starnawski: *Warsztat bibliograficzny historyka literatury polskiej*. Warszawa 1957 Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

6. Kazimierz Brodziński: *Poezje*. T. I—II. Opracował i wstępem poprzedził Czesław Zgorzelski. Wrocław 1959 Ossolineum.

7. Irena Sławińska: *Sceniczny gest poety. Zbiór studiów o dramacie*. Kraków 1960 Wydawnictwo Literackie.

8. *Adam Mickiewicz w poezji polskiej i obcej 1818—1885—1955*. Oprac. Jerzy Starnawski. Wrocław 1961 Ossolineum.

9. *Ballada polska*. Oprac. Czesław Zgorzelski i Ireneusz Opaccki. Wrocław 1961 Ossolineum — Biblioteka Narodowa, seria I, nr 178.

10. Stanisław K. Papierkowski: *Lud serbski w powieściach Teodora Tomasza Jeża*. Lublin 1962 Wydawnictwo Lubelskie.

11. *Wspomnienia o Bolesławie Prusie*. Zebrał i opracował Stanisław Fita. Warszawa 1962 Państwowy Instytut Wydawniczy.

² Prof. J. Nowak-Dłużewski pracował w KUL-u w latach 1953—1956.

12. Karol Wiktor Zawodziński: *Opowieści o powieści*. Oprac. Czesław Zgorzelski. Kraków 1963 Wydawnictwo Literackie.

13. Stanisław K. Papierkowski: *Bolesław Leśmian. Studium językowe*. Lublin 1964 Wydawnictwo Lubelskie.

14. Karol Wiktor Zawodziński: *Wśród poetów*. Oprac. Wanda Achremowiczowa. Kraków 1964 Wydawnictwo Literackie.

15. Maria Jasińska: *Narrator w powieści przedromantycznej (1776—1831)*. Warszawa 1965 Państwowy Instytut Wydawniczy — IBL PAN Historia i Teoria Literatury. Studia.

16. *Praska szkoła strukturalna w latach 1926—1948*. Wybór materiałów. Przekład i komentarz Wojciecha Górnego. Warszawa 1966 Państwowe Wydawnictwo Naukowe. (Seria: U źródeł współczesnej stylistyki pod red. M. R. Mayenowej).

17. Wojciech Górny: *Składnia przytoczenia w języku polskim*. Warszawa 1966 Państwowy Instytut Wydawniczy — IBL PAN Historia i Teoria Literatury. Studia. (W jednym woluminie z pracą A. Wierzbickiej: System składniowo-stylistyczny w prozie polskiego Renesansu)³.

18. *Kolędy polskie*. T. I—II. Oprac. S. Nieznanowski, J. Nowak-Dłużewski. Warszawa 1967 Instytut Wyd. PAX.

19. *Myśl teatralna Młodej Polski. Antologia*. Oprac. Irena Sławińska i Stefan Kruk. Warszawa 1967 Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe.

20. Maria Kossowska: *Biblia w języku polskim*. Poznań 1968 Księgarnia Św. Wojciecha.

Nie można pominąć w tym przeglądzie — znowu przekraczając z góry przyjęte ramy — wydanego dwukrotnie nakładem Towarzystwa Naukowego KUL podręcznika Tadeusza Brajerskiego *Język staro-cerkiewno-słowiański* (Lublin 1964, wyd. 2., 1967), przeznaczonego dla studentów filologii polskiej.

Ponadto w serii Biblioteka Analiz Literackich, przeznaczonej do użytku szkolnego (PZWS), ogłosili tomiki:

Jerzy Starnawski: *Wiersze wybrane Adama Asnyka*. Warszawa 1960⁴.

Wanda Achremowiczowa: *„Nad Niemnem” Elizy Orzeszkowej*. Warszawa 1960 (2 wydania).

— *„Śluby panięskie” Aleksandra Fredry*. Warszawa 1963.

Do tego dodać trzeba kilka innych faktów ilustrujących udział polonistów w niektórych zbiorowych przedsięwzięciach wydawniczych.

³ Obie prace Wojciecha Górnego ukazały się pośmiertnie. Zmarł on 28 listopada 1961.

⁴ Doc. J. Starnawski pracował w KUL-u do końca r. akad. 1963/64.

Prof. Cz. Zgorzelski jest członkiem komitetu redakcyjnego wielotomowej edycji J. I. Kraszewskiego *Dzieła. Powieści obyczajowe*, która od szeregu lat wychodzi nakładem Wydawnictwa Literackiego w Krakowie.

To samo wydawnictwo opublikowało w r. 1956 *Pisma wybrane* Michała Bałuckiego; do tomów zawierających *Komedie* posłowie napisała Irena Sławińska.

Prof. Feliks Araszekiewicz był redaktorem naczelnym księgi zbiorowej *Hieronim Łopaciński i Biblioteka jego imienia w Lublinie 1907—1957*, w której ukazały się również dwie prace doc. J. Starnawskiego (m. in. *Bibliografia H. Łopacińskiego*).

W zbiorowej księdze o Juliuszu Słowackim, wydanej na 150-lecie jego urodzin przez Państwowy Instytut Wydawniczy, zamieszczone zostały m. in. prace I. Sławińskiej i Cz. Zgorzelskiego.

W *Encyklopedii biblijnej*, która ukazała się nakładem Księgarni św. Wojciecha w Poznaniu w r. 1961, Maria Kossowska ogłosiła obszerną rozprawę o dziejach polskiego stylu biblijnego, a w wydanej przez tę samą firmę księdze zbiorowej *Gratia plena. Studia teologiczne o Bogurodźcy* (1965) znajduje się studium Stefana Sawickiego *Matka Boska w naszej poezji*.

Wydany w r. 1968 tom *Z polskich studiów slawistycznych* (z okazji VI Kongresu Sławistów w Pradze) zawiera rozprawy dwóch pracowników KUL: Czesława Zgorzelskiego *Przełom romantyczny w dziejach liryki polskiej* oraz Ireneusza Opackiego *Człowiek w sonetach przełomu*.

Warto też wspomnieć o antologii *Problemy teorii literatury* opracowanej przez prof. H. Markiewicza, a wydanej nakładem Ossolineum w 1967 r., w której zamieszczone zostały rozprawy teoretyczne pięciu osób z grona polonistów KUL (W. Górny, M. Jasińska, I. Opacki, S. Sawicki, I. Sławińska).

W dalszej kolejności odnotujmy w formie „suchego” zestawienia współpracę z czasopismami. Oto tytuły ważniejszych periodyków polskich, w których najczęściej pojawiają się prace polonistów:

„Pamiętnik Literacki” (F. Araszekiewicz, W. Achremowiczowa, S. Fita, W. Górny, M. Jasińska, M. Maciejewski, S. Nieznanowski, I. Opacki, A. Paluchowski, S. Papierkowski, I. Sławińska, J. Starnawski, D. Zamącińska-Paluchowska, Cz. Zgorzelski); — „Ruch Literacki” (S. Fita, M. Jasińska, M. Maciejewski, S. Sawicki, J. Starnawski, D. Zamącińska-Paluchowska, Cz. Zgorzelski); — „Przegląd Humanistyczny” (S. Fita, S. Nieznanowski, I. Sławińska, J. Starnawski, Cz. Zgorzelski); — „Zagadnienia Rodzajów Literackich” (M. Jasińska, I. Opacki, S. Sawicki, I. Sławińska, Cz. Zgorzelski); — „Prace Polonistyczne” (M. Jasińska); — „Kwartalnik Neofilologiczny” (I. Sławińska); — „Pamiętnik Teatralny” (I. Sławińska, J. Starnawski); — „Język Polski” (T. Brajerski, W. Górny).

ny, Z. Klimajówna, M. Kossowska, I. Opacki, S. Papierkowski, J. Starnawski); — „Poradnik Językowy” (T. Brajerski, W. Górny); — „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego” (T. Brajerski); — „Slavia Occidentalis” (T. Brajerski); — „Prace Filologiczne” (T. Brajerski, J. Starnawski); — „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” (T. Brajerski); — „Onomastica” (T. Brajerski); — „Logopedia” (T. Brajerski, S. Papierkowski); — „Twórczość” (J. Starnawski, S. Fita, W. Górny); — „Dialog” (I. Sławińska).

Z periodyków zagranicznych: „Revue des Sciences Humaines” (Cz. Zgorzelski) oraz „Das Altertum” i „Zeitschrift für Slavistik” (J. Starnawski), „Orbis” (T. Brajerski).

W zestawieniu nie uwzględniono miesięczników społeczno-kulturalnych („Więź”, „Znak”, „Życie i Myśl”) oraz dwutygodników i tygodników (np. „Tygodnik Powszechny”, „Dziś i Jutro”, „Kierunki”, „Współczesność”, „Kamena”, „Za i Przeciw”), w których ukazywały się artykuły pracowników nauki.

5. Wreszcie kilka słów o pracach podejmowanych z myślą o szerszym gronie odbiorców.

Tu wkład polonistów KUL jest mniej znaczny niż w pierwszych latach po wojnie. Mniej można powiedzieć np. o roli, jaką odgrywają w życiu kulturalnym środowiska lubelskiego. Od tej pory zmieniła się jednak „geografia kulturalna” Polski, zmieniła się też pozycja Uniwersytetu w tym środowisku. Nie można jednak pominąć pewnych konkretnych i oczywistych faktów.

Największe zasługi na polu pracy dla kultury Lublina i regionu posiada zmarły w 1966 r. prof. Feliks Araszkiewicz. Działał on od szeregu lat w tutejszym oddziale Związku Literatów Polskich, w Lubelskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk (w okresie międzywojennym i w pierwszych latach po wojnie), w Towarzystwie Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego. Inicjował wiele pożytecznych akcji kulturalnych i popularyzatorskich. Do najważniejszych zaliczyć należy inicjatywę zorganizowania Muzeum Bolesława Prusa w Nałęczowie oraz wzniesienia pomnika pisarza w tej miejscowości. Za swoje zasługi naukowe i społeczne otrzymał w okresie powojennym dwukrotnie nagrodę Wojewódzkiej Rady Narodowej i nagrodę literacką miasta Lublina, a w czasie obchodu 50-lecia Biblioteki im. H. Łopacińskiego w 1957 r. odznaczony został Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, przyznany mu przez Radę Państwa.

Również inni poloniści biorą udział w różnych miejscowych akcjach kulturalnych, takich jak wykłady w Wojewódzkim Domu Kultury (T. Brajerski, S. Papierkowski, S. Sawicki, I. Sławińska), w Klubie Mię-

dzynarodowej Prasy i Książki, w Klubie Pracowników Kultury „Nora”, na konferencjach szkoleniowych dla nauczycieli szkół średnich i dla bibliotekarzy (zwłaszcza w latach 1956—1959). Wygłaszali też odczyty popularnonaukowe w miastach powiatowych województwa lubelskiego. Niektórzy biorą udział w podobnej działalności w innych miastach.

Wspomnijmy na koniec o podobnych formach współpracy z instytucjami i stowarzyszeniami katolickimi, o wykładach w seminariach duchownych diecezjalnych i zakonnych, na sesjach kościelnych (np. na sesji mariologicznej w Częstochowie czy na sesji podczas diecezjalnych obchodów Tysiąclecia Chrztu Polski w Białymstoku) oraz o licznych referatach w Klubach Inteligencji Katolickiej.

Przegląd ten na pewno nie jest wyczerpujący i nie zarejestrował wszystkich faktów. Starano się jednak o obszerny wybór przykładów ilustrujących różne dziedziny aktywności naukowej i kulturalnej pracowników kulowskiego środowiska polonistycznego.